

PROVINCIE FLEVOLAND

FLEVOLAND
R U I M T E
VOOR
OPLOSSINGEN

AGENDA VITAAAL PLATTELAND ▶

INTRODUCTIE EN VISIE

OOGST VAN HET PROCES

AGENDA VITAAAL PLATTELAND

1 INTRODUCTIE EN VISIE

1.1 Voorwoord	3
1.2 Inleiding	4
1.3 Visie	6

2 OOGST VAN HET PROCES

2.1 Agrarisch topgebied	8
2.2 Schaalvergroting	10
2.3 Innovatief en kennisintensief	13
2.4 Duurzaam	15
2.5 Pionieren 2.0	18
2.6 Erf zoekt Kans	20
2.7 Recreatie en toerisme	22
2.8 Natuur en landschap, cultuurhistorie en archeologie	23

3 AGENDA VITAAL PLATTELAND

3.1 Rol provincie	26
3.2 Urgentie	27
3.3 Clustering	29

1.1 Voorwoord

Flevoland was lang het voorbeeld van de maakbare samenleving. Op de tekentafel was precies bedacht wat waar zou komen en hoeveel ruimte alles in beslag zou nemen. Deze tekentafelwerkelijkheid is in de loop van de tijd steeds bijgesteld. Nu is er weer een moment voor het provinciebestuur om na te denken over het beleid voor het Flevolandse platteland. Niet in een vuistdikke beleidsnota, maar met een agenda Vitaal Platteland. De tekentafel heeft plaats gemaakt voor de overlegtafel.

Met boeren, burgers en buitenlui gaan we de discussie aan over de landbouw, vrijkomende gebouwen, duurzaamheid, natuur, landschap, erfgoed en leefbaarheid. Mijn ambitie is een agenda Vitaal Platteland die inspireert en een denkrichting geeft voor oplossingen. De provincie kan dat niet alleen, maar werkt intensief samen met de Flevolandse gemeenten, het waterschap en allerlei maatschappelijke partijen.

We ronden de agenda af in deze bestuursperiode, zodat het nieuwe provinciebestuur in 2015 fris aan de slag kan met de uitvoering van deze agenda. Samen met de gebiedspartners, vanuit een gezamenlijk doel:

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied waar het goed leven, ondernemen, werken en recreëren is

Bert Gijsberts
Gedeputeerde

1.2 Inleiding

De afgelopen periode heeft de overheid vele ontwikkelingen in het landelijk gebied mogelijk gemaakt en ondersteund. Het provinciaal instrumentarium is intensief gebruikt en verdient wellicht een onderhoudsbeurt. Inmiddels ontstaat er duidelijkheid vanuit het Rijk en Europa over de regelingen voor het landelijk gebied (GLB/POP 3) en meer zicht op de richting van de Programmatiese aanpak stikstof (PAS). Het ziet ernaar uit dat de financiële middelen in de komende periode beperkter zullen zijn, maar er zijn nog steeds mogelijkheden. De Agenda Vitaal Platteland heeft tot doel hier mede richting aan te geven. Een onderdeel van de opdracht voor het opstellen van de Agenda Vitaal Platteland is te bezien hoe gemeenten meer ontwikkelingsruimte kan worden geboden voor het opstellen van bestemmingsplannen met gelijktijdige borging van de ruimtelijke kwaliteit.

De Agenda heeft bovendien tot doel om toekomstige ontwikkelingen te inventariseren en opties te genereren om hierop in te spelen en kansen te benutten. Tenslotte is de Agenda Vitaal Platteland bedoeld als document waarmee de provincie in dialoog blijft treden met de gebiedspartners en waarmee Flevoland zich op de kaart kan zetten.

In een tweetal gebiedsbijeenkomsten zijn beelden opgehaald van de opgaven waarmee het landelijk gebied te maken heeft. Vele relevante betrokken partijen waren hierbij aanwezig: gemeenten, Waterschap Zuiderzeeland, agrarische ondernemers, LTO Noord, bedrijfskringen/VNO-NCW, vertegenwoordigers van de groendorpen, recreatieondernemers, brancheverenigingen recreatie & toerisme, Flevolandschap, Natuur en Milieu Flevoland, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Uit de bijeenkomsten blijkt dat er met betrekking tot het provinciaal instrumentarium geen acute problemen bestaan, al zijn er wel wensen tot verbetering en actualisatie. Zo voorziet het vigerend omgevingsbeleid nog niet in de ruimtelijke inpassing van vormen van duurzame energieproductie in de volle breedte. Ook is het experimentenkader meerdere malen ingezet voor de huisvesting van arbeidsmigranten waardoor het in de lijn ligt om hiervoor een vast beleidskader op te stellen. Uiteraard zijn er spanningen tussen het behoud van karakteristieke elementen en de moderne samenleving (bijvoorbeeld bomen versus verkeersveiligheid of de plaatsing van windmolens). Het bestaand beleid en instrumentarium weten daar redelijk goed mee om te gaan. Dergelijke spanningen horen bij een gebied in ontwikkeling en worden niet per definitie als negatief ervaren. De provincie wil ruimtelijk-economisch ontwikkelen, dus het mag best spannend zijn in Flevoland!

De gemeente Urk ziet graag dat de provincie Flevoland samen met de gemeenten goede ruimtelijke en economische voorwaarden schept voor gewenste ontwikkelingen in het landelijk gebied met als doel het realiseren van een vitaal platteland, waarbij de provincie een rol op hoofdlijnen vervult.

Gerrit Post jr, Wethouder gemeente Urk

Ieder gebied in Flevoland heeft zijn eigen karakter en dat noopt tot een gebiedsgewijze aanpak. In de gebiedsbijeenkomsten is de wens geuit om te komen tot meer gebiedsdifferentiatie in het provinciaal omgevingsbeleid. Op de gebiedsbijeenkomsten zijn vooral onderwerpen geagendeerd die te maken hebben met de relatief snelle en zichtbare trends in het landelijk gebied, zoals de schaalvergroting in de landbouw en de daarmee gepaard gaande vraagstukken van de vrijkomende erven en de leefbaarheid van dorpen. Voor de toekomst van het agrarisch gebied zijn ook minder zichtbare trends van belang zoals bodemdaling, achteruitgang van organische stof en verminderde bodemstructuur. Het omgaan met deze trends vraagt bij uitstek een gezamenlijke probleempceptie en een gezamenlijke aanpak en wordt om die reden ook geagendeerd in deze Agenda Vitaal Platteland.

Leeswijzer

Van de provincie wordt een duidelijke visie op het platteland gevraagd, die gedragen wordt door de stakeholders. Een voorschot daarop is opgenomen in Hoofdstuk 3. Als democratisch gelegitimeerde organisatie op relatief geringe, maar voldoende afstand, kan de provincie partijen bij elkaar halen en drempels wegnemen. In hoofdstuk 4 is de oogst van het proces tot nu toe weergegeven, waarvan de gebiedsbijeenkomsten een belangrijk onderdeel vormden, naast een interne evaluatie binnen het provinciehuis. Deze sporen leiden samen tot een aantal samenhangende opgaven, die de provincie met haar partners nog nader wil verdiepen om tot oplossingen te komen. Met het oog hierop sluit deze agenda af met een hoofdstuk waarin een reeks agendapunten benoemd wordt, inclusief een voorstel tot clustering hiervan.

Vervolg

Op dit moment beperkt het proces zich tot het formuleren van de agenda, waarin de zaken worden benoemd. Het maken van keuzes op basis hiervan is aan het nieuwe provinciebestuur. De Agenda Vitaal Platteland kan de basis vormen voor een proces waarin:

- Een grondige verkenning (meervoudige thematiek) van de lange termijn vraagstukken in het gebied (2040) plaatsvindt samen met de relevante gebiedspartners.
- De provincie een visie en een lange termijn koers formuleert op basis van gezamenlijke scenariovorming met de gebiedspartners.
- De provincie samen met de omgevingspartners bepaalt welke activiteiten nodig zijn en wie welke rol gaat spelen.

1.3 Visie platteland

Flevoland is een sterk agrarisch gebied. Voor een vitaal platteland dat voldoende inkomsten genereert voor al haar inwoners (ook in de kleine kernen), zijn werkgelegenheid en verdienvermogen cruciaal. Een teruglopende economische kracht vertaalt zich ook in een slechtere woningmarkt en daarmee in terugloop van scholen, winkels en voorzieningen. Het verdienvermogen van het platteland van Flevoland moet daarom gestimuleerd worden, zonder landschap en duurzaamheid te schaden. Sterker: voor de lange termijn en voor de groeipotentie van nieuwe werkvormen en activiteiten is dit een randvoorwaarde. Flevoland dient ruimte te geven om op grotere schaal, met behoud van de bodemkwaliteit, te produceren, dan wel om te schakelen naar passendere productievormen op die plaatsen waar de bodem daalt en/of waar natuur of woonkernen mogelijkheden bieden voor nieuwe activiteiten. Flevoland gelooft dat er naast de traditionele landbouw ruimte is voor meer recreatie en toerisme en voor verdere verduurzaming van de landbouw. Hier zal de provincie zich voor inzetten via een aantal bestaande en een aantal nieuwe werksporen die in de

volgende collegeperiode (waar nodig) tot een aanpassing van beleid kunnen leiden om nieuwe (pionier) activiteiten en innovaties de ruimte te geven. Dit is een voortzetting van onze traditie, waarbij geconstateerd kan worden dat het provinciale beleid op dit moment niet tot frustratie van landbouwontwikkelingen leidt. Dit is de inzet om te komen tot een vitaal platteland. Puntsgewijs luidt de provinciale visie als volgt:

- Agrarische bedrijven (op grotere schaal) blijven beeldbepalend voor het platteland.
- De landbouw blijft een belangrijke economische drager van het landelijk gebied.
- Er is ruimte voor ontwikkeling van de veehouderij, binnen de kaders van de PAS, wet Dieren en wet op de volksgezondheid.
- Flevoland is een gebied dat zich specialiseert in hoogwaardige kennis en uitgangsmateriaal.
- Flevoland biedt ruimte om te experimenteren met innovaties in de land- en tuinbouwsector.
- Een gezond en goed functionerend bodem- en watersysteem is een randvoorwaarde. Provincie, waterschap en agrariërs zetten zich samen in voor duurzaam gebruik van het bodem- en watersysteem alsmede behoud en verbetering van de bodem- en waterkwaliteit.
- In de bodemdalingsgebieden wordt voor de lange termijn gezocht naar vormen van landgebruik die aansluiten bij de veranderende omstandigheden.
- De provincie wil mogelijkheden bieden voor be-/verwerking van agrarische producten, mits goed ingepast, op basis van een afweging van het schaalniveau en de binding met de agrarische activiteiten.

- Aanvullend op het bestaande kader voor nevenactiviteiten en kleinschalige ontwikkelingen wil de provincie bezien of er, met name in de nabijheid van woonkernen en natuurgebieden, ruimte kan worden geschapen voor andere vormen van ruimtegebruik.
De provincie juicht nieuwe initiatieven toe en gaat met initiatiefnemers in gesprek wanneer men tegen bestaande (provinciale) regels aanloopt.
  - De leefbaarheid op het platteland en in de kernen (maatschappelijke ontwikkelingen, voorzieningen, herstructurering, huisvesting arbeidsmigranten) verdient blijvend aandacht.
  - Flevoland gelooft in de groeipotentie van de sector recreatie en toerisme.
  - Flevoland werkt toe naar 100% energieneutraliteit (exclusief mobiliteit) in 2020.
  - In de periode tot 2030 komt een grote oppervlakte agrarische bebouwing vrij, waarvoor het naar verwachting lastig zal zijn een nieuwe bestemming te vinden; onder de noemer "Erf zoekt kans" wil de provincie de opgaven en mogelijke oplossingen verkennen.
  - Het bestaande Natuurnetwerk vormt het fundament voor behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden en de biodiversiteit. Mensen moeten kunnen genieten van de natuur.
  - Het Flevolandse landschappelijk casco moet verder versterkt worden om ruimte te bieden aan het met kwaliteit ontwikkelen van het landelijk gebied.
- Flevoland bestaat uit verschillende regio's die deels een eigen problematiek, kansen en karakteristieken en daarmee een eigen opgave hebben. De provincie onderzoekt opties voor een meer gebiedsspecifiek omgevingsbeleid om in te spelen op deze couleur locale.

Flevoland is een landbouwprovincie bij uitstek. We moeten ons als agrarische sector wel blijven verbeteren om concurrerend te blijven. Jonge boeren spelen daar een belangrijke rol in, maar daarvoor moeten zij wel de ruimte krijgen om hun bedrijf te kunnen ontwikkelen.

Jan ter Maaten,
voorzitter Flevolands Agrarisch Jongeren Kontakt (FAJK)

2.1 Agrarisch topgebied

De landbouw ontwikkelt zich in reactie op de toenemende concurrentie op de wereldmarkt en de scherpere eisen die de maatschappij stelt aan de productie. De werkgelegenheid verandert en verplaatst zich deels, de productie neemt toe. Grootschalige (primaire) productie blijft aan de orde, maar de export van technologie wordt steeds belangrijker. Naast de primaire productie van akker- en tuinbouwgewassen heeft de biologische landbouw in Flevoland met 8% (ruim 7000 hectare) een aanzienlijk aandeel. Het economisch perspectief van de glastuinbouwsector is een punt van zorg. Er is sprake van verschuiving van teelten, maar ook van nieuwe bestemmingen en functiemenging. De fysieke omgeving, bodem en water, vormt de

grondslag voor een gezonde sector. Bodemdaling, verlies aan organische stof in de bodem en de achteruitgang van de bodemstructuur vormen aandachtspunten. Het Europees landbouwbeleid, dat vanaf 2014 een nieuwe zevenjaarsperiode ingaat, gaat uit van inkomenstoeslagen per hectare en biedt enige ruimte voor groen-blauwe diensten. Het melkquotum voor de melkveehouderij verdwijnt, het dierwelzijn krijgt een andere grondslag. Nieuwe vormen van energieproductie vragen om ruimte. Dit alles beïnvloedt ondernemersbeslissingen over investeringen en bedrijfsontwikkeling. Ook in het aanbod van (laaggeschoolde) arbeid is er sprake van internationalisering, hetgeen een eigen dynamiek en huisvestingsopgave met zich meebrengt.

In Flevoland gaan de agrarische bedrijven op verschillende manieren met bovenstaande trends om:

1. Specialisatie, schaalvergroting en transitie.
2. Het verbreden van de inkomensbasis met agrarische neven-takken.
3. Het verbreden van de inkomensbasis via niet-agrarische functies zoals zorg, toerisme/recreatie of huisvesten van de gehele keten op het eigen erf.
4. Transformeren naar een geheel andere functie, bijvoorbeeld recreatie, productie, logistiek of woonfuncties.

Deze ontwikkelingen bieden kansen, maar brengen ook een aantal kwesties met zich mee, die om richtinggevende beantwoording vragen.

Ik vind het heel mooi om samen met mijn familie te kunnen ondernemen in Flevoland. Natuurlijk is het zo dat een agrarische onderneming ook gewoon een onderneming is, met dezelfde kansen en beperkingen. Het is belangrijk dat alle agrarisch ondernemers, familiebedrijf of niet, de ruimte krijgen om te kunnen ondernemen.

René van den Dries, agrarisch ondernemer

2.2 Schaalvergroting

Het aantal agrarische bedrijven neemt af. Bestaande bedrijven worden steeds groter. Ook ondernemingen van buiten de provincie zoeken ruimte in Flevoland. Tegelijkertijd is er sprake van toenemende versnippering: nieuw aangekochte of gepachte percelen liggen op grotere afstand van het erf, met extra verkeersbewegingen tot gevolg. Door de schaalvergroting levert de bedrijfsopvolging regelmatig problemen op. Er kan een tweedeling in de sector ontstaan: grootbedrijven en gezinsbedrijven. De vraag is in hoeverre sturing vanuit de overheid waar het de schaalvergroting betreft, gewenst is.

Erfgrootte en ketenverlenging

De Flevolandse landbouw heeft behoefte aan meer mogelijkheden voor be-/verwerking op of aansluitend aan het agrarische erf. Deze activiteiten dragen bij aan de economische vitaliteit van het landelijk gebied. Denk hierbij aan de verwerking van agrarische producten, verwerking van mest en bijproducten en

handelsactiviteiten, zoals opslag en verpakking van agrarische producten. Hoewel het provinciaal ruimtelijk beleid geen maximum kent, is de omvang van de agrarische bouwpercelen een terugkerend punt van discussie. Feitelijk gaat het daarbij over de aard en inpasbaarheid van de gewenste (nieuwe) functie en de locatie in relatie tot de omgeving. Hierbij moet een goede afweging worden gemaakt van het schaalniveau en de binding met de agrarische activiteiten. Voorkomen moet worden dat de dreigende leegstand van (agrarische) bedrijventerreinen versterkt wordt. Vragen die opkomen zijn: waarom juist op die plek? Wat zijn de gevolgen voor het omliggende landelijk gebied (leefbaarheid, verkeersveiligheid, bereikbaarheid voor personeel)? De ondernemer is te allen tijde zelf verantwoordelijk voor een goede inpassing in de omgeving en de gemeente heeft goedkeuringsbevoegdheid.

De vraag is daarna aan de orde of het huidige provinciale instrumentarium voor regulering van nevenactiviteiten in combinatie met de agrarische bedrijfsvoering nog voldoet en/of dat de toepassing hiervan anders moet worden ingestoken.

Ontsluiting

De provincie kent een goed wegennet waar het de (provinciale) ontsluitingswegen betreft. Op het onderliggend wegennet is er een toenemend probleem, zeker gelet op het steeds groter wordende landbouwverkeer. Ook de verkavelingsstructuur draagt bij aan meer landbouwverkeer en verkeerbewegingen. Als het gaat om landbouwverkeer is er spanning tussen de economische behoefte versus verkeersveiligheid (trekkers op de provinciale weg of trend naar vrachtwagens), zowel ten aanzien van utilitair als van toeristisch/recreatief verkeer. Er doen zich diverse vragen voor. Wat wil de provincie faciliteren? Wat is het beleid betreffende ontheffingen voor landbouwvoertuigen? Hoe om te gaan met extra erfaansluitingen? Deze vragen worden opgepakt in het traject van de Actualisatie van het mobiliteitsbeleid. Een niet minder relevante vorm van ontsluiting van het landelijk gebied is de digitale bereikbaarheid door middel van snel internet; zeker voor de economische ontwikkeling is dit een belangrijke randvoorwaarde.

Veehouderij en Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

De provincie wil de groei van veehouderij mogelijk maken binnen de kaders van de PAS, de wet Dieren en de wet op de volksgezondheid. Het Rijk werkt aan het behoud en herstel van beschermde habitats die stikstofgevoelig zijn, terwijl tegelijk verantwoord

Ruimte om te ondernemen is belangrijk, maar er is bovenal behoefte aan stabiel beleid, dat is gebaseerd op een heldere langetermijnvisie. Ondernemen doe je immers niet voor een paar jaar. Iedereen in het gebied is gebaat bij rust. De laatste twintig jaar is het landelijk mestbeleid steeds weer aan verandering onderhevig geweest. Daar heeft iedereen in Flevoland last van, zowel de overheden die het moeten uitvoeren als de ondernemers.

Bert Talens, veehouder

ruimte wordt geboden aan economische ontwikkeling. De PAS gaat naar verwachting mogelijkheden bieden voor de verdere ontwikkeling van de sector in Flevoland. De ontwikkelingsruimte wordt niet alleen geboden aan nieuwe bedrijven, maar juist ook aan gevestigde ondernemingen. Een daarmee samenhangende vraag die beantwoord moet worden, is in hoeverre er in Flevoland ruimte is voor nieuwe intensieve veehouderijbedrijven, of dat de focus met name ligt op ruimte voor een neventak intensieve veehouderij en uitbreiding van de melkveehouderij. Dit vereist een nieuwe kaderstelling op het moment dat de PAS definitief is vastgesteld. De daadwerkelijke toekenning van de ontwikkelruimte vindt plaats bij de verlening van de natuurbeschermingswetvergunning. Op dit moment werken de gemeenten Noordoostpolder, Dronten, Urk en Zeewolde aan de aanpassing van hun bestemmingsplannen buitengebied. De gemeenten kunnen hun deel van de door de provincie in overleg met het Rijk geboden ontwikkelruimte in deze plannen opnemen.

2.3 Innovatief en kennisintensief

Flevoland is steeds meer een gebied dat zich specialiseert in hoogwaardige kennis en uitgangsmateriaal (b.v. pootaardappelen, onderstamteelt, bloembollenteelt, perkgoed, precisielandbouw). De provincie wil dat het gebied door innovaties voorop blijft lopen. Naast agrarische bedrijven is daarvoor de aanwezigheid van kennisinstellingen en agrarisch onderwijs (CAH Vilentum Hogeschool, Dronten en Almere) van groot belang. De verdere versterking van agrarische onderwijstakken, zowel beroepsonderwijs als wetenschappelijk onderwijs en onderzoek blijft een aandachtspunt. Door samenwerking ontstaat optimale uitwisseling tussen theorie en praktijk. Ook ontstaan hierdoor andere soorten werkgelegenheid. De provincie blijft door middel van de Economische Agenda maximaal inzetten op innovatiebevordering.

Economisch programma Floriade Werkt!: gezonde stad ontmoet vitaal platteland

Hoe gaan we de wereldbevolking van 2050 gezond en duurzaam van voedsel voorzien? Dat is het leidmotief voor de Floriade 2022. Meer dan de helft van de wereldbevolking woont in de stad en in 2050 zal dit bijna 70% zijn. Welke kansen biedt dit voor vitaal platteland? Hoe herdefiniëren we de relatie tussen het platteland en de stad? Flevoland wil, samen met de gemeente Almere, regionale en bovenregionale partners letterlijk en figuurlijk de ruimte bieden om te experimenteren met innovaties in de land- en tuinbouwsector en deze direct implementeren in productiesystemen. De gemeente en de provincie gaan het mobiliseren en toepassen van ideeën en technieken faciliteren, inclusief ideeën en technieken die te vinden zijn in andere (boven-) regionale bedrijven en sectoren. Floriade Werkt! is een open uitnodiging aan ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen om samenwerkingsprojecten aan te dragen. Wij hopen dat er in de aanlooperperiode innovaties ontstaan, die tijdens de Floriade 2022 in het Flevoland paviljoen, of in een eigen paviljoen, aan de wereld kunnen worden getoond. Via het thema Growing Green Cities kunnen wij laten zien hoe stad en ommeland elkaar kunnen dienen in gezonde systemen voor grondstoffen, voedsel, water, energie en ruimte. Daarbij gaat het ook over de economie van en de samenhang tussen stad en regio: de gezonde stad ontmoet het vitaal platteland.

'De stad rukt op - de boer taait af' hoorde ik pas iemand zeggen. Ik denk dat het niet zo'n vaart zal lopen, omdat ik zie dat het platteland met als belangrijkste functie de landbouw zich steeds meer op de stad oriënteert. Decennia ging het om het produceren voor land, Europa en de wereld, tegenwoordig zien we steeds vaker initiatieven waarbij de stedeling om de hoek in beeld is. Stadslandbouw is daar een voorbeeld van. Het verbinden van initiatieven IN de stad met de landbouw BUITEN de stad draagt bij aan een duurzaam perspectief voor de landbouw in Flevoland. In de opleidingen van CAH Vilentum Hogeschool is dat een belangrijke kern: burgers met natuur, platteland en landbouw verbinden en vice versa de groene en agrarische sectoren verbinden met de stedeling. Maatschappelijke vraagstukken op het gebied van volksgezondheid en energie vragen om integratie van groene en niet-groene kennis. De stad mag dan oprukken, de boer zal steeds vaker hetzelfde doen juist richting de stad; die ontmoeting biedt volop kansen, bedreigend lijkt het me zeker niet!

Dinand Ekkel, lector CAH Vilentum Hogeschool

2.4 Duurzaam

Voor een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied waar het goed leven, werken en recreëren is, is het van belang om duurzaamheid in de volle breedte op te pakken. Het Flevolandse buitengebied kenmerkt zich onder andere door 'rust', ook buiten de stiltegebieden. Andere kwaliteiten zijn grote aaneengesloten natuurgebieden en grootschalige open landschappen, biodiversiteit, archeologie en schoon en aantrekkelijk water.

Bodem- en watersysteem als randvoorwaarde

Het watersysteem en de bodem vormen de basis voor een vitaal platteland. Om zaken als biodiversiteit, maar ook economische vitaliteit duurzaam te waarborgen, is aandacht nodig voor bodemvruchtbaarheid, bergend vermogen, waterkwaliteit en de beschikbaarheid van water. Om de goede bodemstructuur te waarborgen en de bodemdaling te remmen, is het van belang dat het landgebruik in overeenstemming is met de natuurlijke eigenschappen van het bodem- en watersysteem.

Burgers willen terug naar de oorsprong van hun voedsel, wat leidt tot een toenemende vraag naar regionaal, duurzaam geproduceerd voedsel. Flevoland kan haar voorsprong hierin vergroten, door het biologisch landbouwareaal uit te breiden en de regionale voedselstrategie te optimaliseren.

Ingrid Cremer, Centrum Biologische Landbouw

Hiervoor is een proces van adaptatie, innovatie en landbouwkundige structuurverbetering nodig. Met het oog hierop lopen diverse trajecten, onder andere het gezamenlijke Actieplan Bodem en Water, waarin provincie, waterschap en agrariërs samen werken aan een bestendig bodem- en watersysteem. Ook werkt de provincie momenteel aan een partiële herziening van het Omgevingsplan op het onderdeel Water.

Grondgebruik

De agrarische sector verduurzaamt door groeiende maatschappelijke druk, maar ook door dynamiek binnen de sector zelf. Er komt steeds meer aandacht voor het sluiten van kringlopen, cascadering en bio-based toepassingen. Het hoog opbrengend vermogen van de gronden, in combinatie met onder meer de beschikbaarheid van voldoende water van een goede kwaliteit, is een belangrijke succesfactor voor de landbouw in Flevoland. Voor de continuïteit van de agrarische sector is het van groot belang om deze belangrijke productiefactoren te koesteren. Provincie, waterschap en agrariërs zetten zich samen in voor een duurzaam bodem- en watersysteem. Eén van de gevolgen van de marktwerking is dat de grondprijzen stijgen. De pachtprijzen volgen deze trend en leiden tot kortlopende contracten. Een gevolg hiervan kan zijn dat boeren minder geneigd zijn investeringen te doen en de grond intensiever gaan gebruiken. Afspraken over bodemverbetering zullen daarom wellicht ook met verpachters moeten worden gemaakt.

In een vitaal platteland ligt de juiste functie op de juiste plek. Wat de juiste plek is, wordt bepaald door de bodem en waterkenmerken van het gebied.

Trends hierin, zoals bodemdaling en klimaatverandering, vragen om heldere, ruimtelijke keuzes! Een gezonde bodem en een goed functionerend watersysteem vormen het kapitaal van het landelijk gebied. Behoud van dit kapitaal door duurzaam bodem- en waterbeheer is in het belang van ondernemers en overheden. Uiteindelijk biedt dit randvoorwaarden om in Flevoland te kunnen blijven ondernemen, wonen en recreëren.

Jan Nieuwenhuis,
loco-dijkgraaf en heemraad Waterschap Zuiderzeeland

Bodemdaling

De bodem in Flevoland daalt door inklinking na de inpoldering en door oxidatie van veenpakketten in de ondergrond. Het tempo van daling is niet overal gelijk en leidt op termijn tot grotere hoogteverschillen. In de diepere delen wordt de grondwaterstand te hoog voor sommige gewassen. Uiteindelijk zal daar alleen een landgebruik mogelijk zijn dat past bij de nattere omstandigheden. De opgave als gevolg van bodemdaling is niet alleen een langetermijnopgave, maar speelt nu al concreet in de Noordoostpolder. Het is belangrijk om te leren van dit gebiedsproces om deze kennis te kunnen inbrengen in bodemdalingsgebieden die nu nog in betere

omstandigheden verkeren. Meer dan voorheen vraagt dit om samenwerking binnen de regio. Er moet nader worden bekeken hoe het agrarisch landgebruik zich kan richten op de nattere omstandigheden, op welke wijze een transitie tot stand kan komen en welke rollen de overheden in het gebied hierbij hebben. Hierbij moet rekening worden gehouden met bodembiodiversiteit en -kwaliteit, natuurgebieden, de beleefbaarheid van het platteland en regionale verschillen, onder meer door aan te sluiten bij de natuurlijke kwaliteiten en daar bedrijfsmatige activiteiten op te baseren.

Duurzame energie

De provincie Flevoland werkt toe naar 100% energieneutraliteit (exclusief mobiliteit) in 2020. Op dit moment gebeurt dat via drie sporen: het Regioplan Windenergie, de uitvoeringsorganisatie Duurzame energie- en ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (DE-on) en De Bodem als Duurzame Energiebron. Er is echter ook een overkoepelend spoor waarvoor de provincie de verantwoording heeft: de ruimtelijk-economische inpassing van de energietransitie. In IPO-verband wordt gewerkt aan een agenda die is gerelateerd aan ruimtelijke inpassing en economische structuurversterking. Landbouw is één van de drie thema's in de uitvoeringsstrategie. Vanuit deze agenda zal voor Flevoland tot specifieke aan-

vullende acties gekomen worden met betrekking tot duurzame energie in het landelijk gebied. Deze zogeheten Derde Generatie Energielandschap heeft een duidelijke impact op het platteland. Energie wordt steeds meer decentraal opgewekt en is een inkomensbron van agrariërs en andere ondernemers in het landelijk gebied. LTO heeft als doel dat de landbouw in 2020 meer energie produceert dan verbruikt. Duurzame energievoorziening trekt nieuwe bedrijven aan. De focus ligt momenteel op windenergie. Molens die verspreid in het landschap staan, worden vervangen door nieuwe, grotere molens in windparken of lijnopstellingen. Het doel is een mooier landschap, meer duurzame energie en een structurele economische stimulans. Ook inwoners krijgen de mogelijkheid financieel deel te nemen in de windparken. Naast windenergie vormen zonne-energie en bodemenergie thema's, evenals een effectievere infrastructuur (zoals transport van energie en het ontwikkelen van smart grids). Hierbij moet aandacht zijn voor glastuinbouw, als energie-intensieve sector die ook als energiebron kan fungeren. De ruimtelijke inpassing van zonne-energie is een aandachtspunt. Het inzetten van landbouwgrond voor uitsluitend het opwekken van zonne-energie is een laagwaardige toepassing, het primaat ligt bij de voedselproductie. Er zijn betere, multifunctionele alternatieven voorhanden.

Kenmerkend voor het werk van een pionier (het zogenaamde pionieren) zijn de ontberingen die men ondergaat en de grote inspanning die men zich moet getroosten omdat allerlei voorzieningen nog ontbreken. Het werk van een pionier gaat vaak gepaard met vele mislukkingen en tegenslagen, omdat de pionier nog niet kan beschikken over methodes die zich in de praktijk bewezen hebben. Het werk van een pionier is wel erg belangrijk, omdat anderen er op kunnen voortbouwen. Sommige personen zijn van nature een pionier. Zochten pioniers in oudere tijden een nieuwe en onbekende omgeving op, in de recente tijden zijn de pioniers bijvoorbeeld degenen die een nieuw bedrijf opstarten. Een echte pionier functioneert minder goed in een compleet gevestigde omgeving.

(Wikipedia)

2.5 Pionieren 2.0

Het landelijk gebied van Flevoland blijft voor een groot deel uit moderne, grote agrarische bedrijven bestaan. Naast de versterking van het innovatieve vermogen en de duurzaamheid moet er met name in de nabijheid van woonkernen en natuurgebieden worden gezocht naar mogelijkheden voor nieuwe, andere vormen van ruimtegebruik. Een belangrijke factor daarbij is de implementatie van de ladder voor duurzame verstedelijking. Dit krijgt zijn beslag in de actualisatie van de Visie Werklocaties. De provincie juicht nieuwe initiatieven toe en zegt toe het gesprek met initiatiefnemers te zullen voeren daar waar men tegen bestaande (provinciale) regels aanloopt.

Onder de vlag Pionieren 2.0 willen we de komende jaren nadenken en discussiëren over de multifunctionaliteit van het landelijk gebied: welke economische kansen liggen er en hoe kunnen we deze het beste benutten? De discussie beperkt zich niet tot vrijkomende agrarische erven, maar gaat net zo goed over leegstand op bedrijventerreinen en de leefbaarheid in kleine kernen. Er is veel mogelijk op het platteland. Flevolandse agrariërs zijn innovatief als het gaat om verbreding en ketenverlenging. Daarnaast zijn recreatie/toerisme en duurzame energiesectoren die, al dan niet in combinatie met agrarische activiteiten, nu al nieuwe economische perspectieven opleveren.

Hetzelfde geldt voor zorg. In het buitengebied zijn er mogelijkheden voor vestiging van zorgfuncties, bijvoorbeeld jongeren- en ouderenzorg, zorgboerderijen, mantelzorg en kinder-, zieken- of gehandicaptenopvang. Wat kan er nog meer? Hoe maken we het landelijk gebied van Flevoland aantrekkelijker om te pionieren? Hoe creëren we ruimte om in te spelen op de behoeften en kennis van deze tijd, voor 'start ups' en creatieve vormen van ondernemerschap? De provincie wil hieraan de komende jaren, onder meer via internet en fysieke discussiebijeenkomsten, een impuls geven.

Met een goede inpassing in het landschap kunnen in principe veel (kleinschalige) functies worden toegestaan. Op veel plaatsen kan alleen al een erf singel hiervoor zorgdragen. Er is volop ruimte in Flevoland. Concurrentie tussen het platteland en de kernen moet worden voorkomen. Nieuwe initiatieven en ruimtevragen moeten daarom binnen de bestaande voorraad vierkante meters hun plek zoeken voordat aan nieuwe aanleg of uitleg gedacht kan worden.

In de Noordoostpolder is volop ondernemerschap, van heel klein tot heel groot. Als vertegenwoordiger van ondernemers in het buitengebied probeert de OVG dat ondernemerschap meer te laten zien. Het mag wel wat minder bescheiden.

Willemien van Putten,
Ondernemersvereniging Groendorpen

Het ruimtelijk instrumentarium ziet hierop toe. Het provinciale experimentenkader bood in de afgelopen periode flexibiliteit om initiatieven die niet binnen het beleid pasten en wel een bijdrage leverden aan het gebied, toch te beoordelen. Immers, vitaliteit bestaat ook uit de mogelijkheid voor ondernemers om snel initiatieven te kunnen realiseren. De ambities met betrekking tot Pionieren 2.0 kunnen aanleiding zijn voor een evaluatie van het ruimtelijk instrumentarium en het experimentenkader.

2.6 Erf zoekt kans

Volgens het CBS komt in Nederland in de periode tot 2030 ongeveer 80% van de huidige agrarische bouwpercelen (erven) vrij. Hoewel Flevoland een meer grootschalige en robuuste structuur kent dan veel andere gebieden in Nederland, gebeurt dat ook hier: van ongeveer 1.900 bedrijven nu naar 1.500 in de komende 10 jaar. Recente berekeningen van Alterra laten zien dat er tot 2030 naar verwachting in Flevoland zo'n 1,3 miljoen vierkante meter agrarische bebouwing beschikbaar komt: bij elkaar een grotere oppervlakte dan de thans leegstaande kantoren. Zo'n 70% hiervan bevindt zich in de Noordoostpolder. Meer ruimte (in de breedte) voor invulling van vrijkomende agrarische erven biedt een grotere kans de unieke structuur van Noordoostpolder te bewaren zonder dat de aanblik verpaupert. Door meerdere

Vrijkomende erven bieden prachtkansen voor ZZP'ers en anderen, die - met een mooie schuur in de achtertuin - via internet de wereld aan hun voeten hebben liggen. Je kunt er datsja's met volkstuintjes verhuren aan Randstedelingen die dolgelukkig worden van 500 m2 snippergroen. Provincie en gemeente kunnen grote zorgboerderijen annex recreatiebedrijven van 100 hectare toestaan, met arbeidsintensieve voedselbossen - want een mens wil wat te doen hebben, toch? En de duimen gaan omhoog voor de aanleg van velden zonnepanelen, omringd met walnotenplantages. En voor agroforestry; een combinatie van landbouw, veeteelt, energiegewassen en bosbouw. Biologische boeren mogen natuurlijk overal vogelbosjes en fruitbomen planten en Staatsbosbeheer poot weer populieren, want hout moet ergens vandaan komen en nu al is er vraag uit India naar populierenhout uit Flevoland.

Bob Crébas, ondernemer

herinvullingsmogelijkheden te bieden, is er minder kans op het verdwijnen van erven (en de unieke structuur). Onder de noemer "Erf zoekt kans" wil de provincie samen met stakeholders bezien hoe groot de problematiek is en wat de beste aanpak voor deze kwestie is.

Burgers, ZZP-ers en ondernemers kunnen er in theorie voor zorgen dat het geen opgave is om de erven gevuld te houden. Echter, er kan spanning ontstaan tussen de agrarische bedrijvigheid enerzijds en burgerbewoning en/of niet-agrarische functies anderzijds. Hoever gaat de bescherming van de (toekomstige) ontwikkeling van de agrarische bedrijven in het landelijk gebied? In hoeverre willen we functieverandering naar bv. wonen, werken en zorgen reguleren? Hoe gaan we om met de huisvesting van arbeidsmigranten? Hierbij moet goed worden gekeken naar het gehele gebied, ook de vitaliteit en ontwikkelingsmogelijkheden van woongebieden (bundelingsbeleid) en bedrijventerreinen (visie werklocaties) moeten gewaarborgd blijven. Het is dus niet wenselijk dat uitsluitend het mechanisme van de goedkoopste vierkante meters zijn werk doet, ook andere belangen dienen geborgd te worden, onder meer door toepassing van de ladder

voor duurzame verstedelijking. Tegelijkertijd is er de wens om leegstand en verloedering tegen te gaan. Kortom, er is/ontstaat een meervoudige ruimtelijke opgave. Daarbij is de vraag in hoeverre de provincie kiest voor een aanvullende stimulerende aanpak. Er kan mogelijk een kwaliteitsslag worden gemaakt door op locaties waar oude en ongewenste gebouwen staan, deze te saneren in ruil voor andere bebouwing (rood voor rood). Het is daarbij goed denkbaar dat de voorwaarden per regio verschillend zijn of dat een regeling qua mogelijkheden beperkter is in oostelijk Flevoland ten opzichte van noordelijk Flevoland. Aandachtspunt is het bundelingsbeleid dat gericht is op bouwen in of tegen bestaand bebouwd gebied. Provincie en gemeenten kunnen onderzoeken welke oplossingen mogelijk zijn, uitgaande van efficiënt ruimtegebruik.

2.7 Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme is uitgegroeid tot een belangrijke economische pijler in het landelijk gebied. Binnen de multifunctionele landbouw is het qua omzet de belangrijkste sector. Flevoland gelooft in de verdere groeipotentie van deze sector. Er kan daarbij goed ingespeeld worden op de kwaliteiten die Flevoland biedt: natuur, rust, ruimte, archeologie en cultureel erfgoed. Bij de gewenste groei van de vrijetijdssector in het landelijk gebied zijn bereikbaarheid/toegankelijkheid en beschikbaarheid aspecten die bepalen in hoeverre bezoekers en bestedingen neerdalen in vitaal platteland. Een aandachtspunt is dat plattelandstoerisme vaak seizoensgebonden is. Voor de toekomst ligt de vraag voor wat de beste manier is om vanuit de provincie de recreatieve kwaliteiten van Flevoland te versterken.

Onder andere met de komst van het fietsknooppuntennetwerk en de toename van het aantal (kleinschalige) recreatieve ontwikkelingen alsmede cultuurhistorische, archeologische en landschappelijke elementen zullen steeds meer recreanten het landelijk gebied intrekken. De recreatieve voorzieningen langs hoofdroutes worden nog wel als ontoereikend ervaren (te grote afstanden tussen

Toen wij elkaar in 2000 ontmoetten, bleken wij dezelfde droomwens te hebben: buiten wonen en een basis zijn voor anderen. We zouden het hen naar de zin willen maken door middel van een fijn verzorgd verblijf en het organiseren van allerlei activiteiten. Recreatieboerderij de Sternhof is in onze ogen de ultieme locatie om onze droom te realiseren: Bed & Breakfast, kleinschalige plattelandscamping, dagbesteding, vergaderen of het blotevoetenpad, zo kunnen wij heel veel mensen een gezond groen-gevoel geven!

Marieke Moens en Henri van het Erve,
recreatieboerderij de Sternhof

verschillende bezienswaardigheden, pleisterplaatsen, rust- en horecapunten e.d.). In vergelijking met andere recreatiegebieden laat ook de bewegwijzering nog te wensen over. De ontsluiting van intensieve (dag)recreatie is een derde aandachtspunt. Volgens het huidige provinciale beleid mag grootschalige intensieve dagrecreatie nu alleen dichtbij kernen en de daarvoor aangewezen recreatiezones. Ook is de suggestie gedaan om te bezien of kavelpaden en/of windmolenpaden kunnen worden ingezet voor recreatief en/of landbouwverkeer. Tenslotte vormen de Flevolandse vaarwegen een aandachtspunt vanuit recreatie. Hierbij gaat het om ligplaatsenbeleid, de inzet van loswallen en kamperen/afmeren bij de boer. Deze aspecten worden betrokken bij de Actualisatie van het mobiliteitsbeleid.

Roggebotstaete is een stuk natuur dat me steeds dierbaarder is geworden. Wat ik graag wil, is dat veel mensen kunnen genieten van de ruimte die hier is. Dat ze hier ruimte kunnen maken in hun hoofd en hart. En wie weet ook mooie ideeën krijgen die onze samenleving verrijken.

Yvonne de Rijcke,
initiatiefnemer Landgoed
Roggebotstaete

2.8 Natuur en landschap, cultuurhistorie en archeologie

Flevoland heeft een aantal kwaliteiten die we als vanzelfsprekend ervaren. Natuur is er daar één van. De overdracht van het natuurbeleid naar de provincie is aanleiding voor het opstellen van een provinciale Toekomstvisie voor het natuur- en landschapsbeleid. De geformuleerde uitgangspunten beogen mede de vitaliteit van het landelijk gebied te bevorderen:

1. Het bestaande Natuurnetwerk vormt het fundament voor behoud van de natuurwaarden.
2. Mensen moeten kunnen genieten van de natuur.
3. De vrijetijdseconomie kan groeien door een aantrekkelijke groen/blauwe omgeving.
4. Flevoland is en blijft een provincie met een grootschalig karakter.

Programma Nieuwe Natuur

In het programma Nieuwe Natuur in Flevoland is een open uitnodiging aan de Flevolandse bevolking en organisaties gedaan om bottom-up met ideeën voor nieuwe natuur te komen, waar dan ook binnendijks in Flevoland. De reeds verworven hectares in het voormalige Oostvaarderswold vormen het kapitaal waarmee ideeën gerealiseerd kunnen worden. In totaal zijn 33 ideeën ingediend, die in 22 verschillende gebieden liggen. Het gaat niet alleen om het robuuster maken van de Flevolandse natuur, maar ook om het beter beleefbaar maken ervan. Daarnaast wordt de nieuwe natuur in een aantal voorstellen gebruikt als middel om archeologie te beschermen, waterhuishoudkundige problemen op te lossen, de landbouwkundige structuur te verbeteren of ruimte te creëren voor recreatieve ontwikkelingen.

Het bestaande natuurnetwerk heeft zijn kracht bewezen. De kwaliteit en variatie van de natuur is toegenomen. Kern van het natuurbeleid blijft behoud en doorontwikkeling van dit netwerk. Er ligt in Flevoland geen opgave voor een groter oppervlak aan natuur. Wel is extra aandacht nodig voor de smallere gedeelten van het netwerk waar het lastig is de milieu- en natuurcondities zo te reguleren dat er geen ongewenste effecten zijn voor de omliggende landbouwgebieden. De opgave voor Flevoland is de toegankelijkheid, herkenbaarheid en betrokkenheid van de Flevolandse natuur te verbeteren. De mogelijkheden voor vrijetijdseconomie kunnen beter benut worden. Verweving van functies vindt bij voorkeur plaats in de overgangszones tussen stad en platteland of tussen natuur en agrarisch gebied.

In 2016 start een nieuw stelsel Agrarisch Natuurbeheer. Dit moet doelgerichter worden door de specifiekere inzet op (inter)nationale verplichtingen en efficiënter door het oprichten van collectieven die professioneler werken. De uitvoeringslast wordt daarmee verminderd. Het Agrarisch Natuurbeheer draagt bij aan de biodiversiteit en de beleefbaarheid van het landelijk gebied.

Het Flevolandse landschap is ontworpen in een periode van snelle, grote maatschappelijke veranderingen. Met deze ontwikkelingen veranderde ook het denken over ruimtelijke inrichting en dit verklaart de onderlinge verschillen tussen de drie polders in schaal, verkaveling, erf grootte, aantal dorpen, stedenbouwkundige opzet en architectuur. Ondanks deze verschillen kennen de Flevolandse landschappen enkele gemene delers: open agrarische gebieden afgewisseld met boerderijen en hun windsingels (erfsingels), lange wegen, veelal geflankeerd door

Flevoland heeft een landschap van grote gebaren en Flevolandse voelen zich thuis in dit landschap. Voor de toekomst is het de uitdaging de kracht van dit typische landschap vast te houden en tegelijk mee te ontwikkelen met de behoeften van de samenleving. Er wordt bijvoorbeeld steeds meer gebruik gemaakt van de gebieden tussen stad en platteland, dit kunnen we stimuleren door de overgang tussen stad en platteland meer organisch vorm te laten krijgen.

Riet Rijs, Het Flevo-landschap

majestueuze bomenrijen, strakke lijnen en scherpe contrasten. De afgelopen tien jaar is met succes gewerkt aan het versterken van het landschappelijk casco: erfsingels zijn hersteld of aangebracht, langs wegen is beplanting vervangen of aangelegd en er zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd langs vaarten en tochten. Daarnaast heeft de provincie bijgedragen aan initiatieven van derden. Het Flevolandse landschappelijk casco is een sterk, robuust ontwerp dat, indien op orde, ruimte biedt voor het met kwaliteit ontwikkelen van het landelijk gebied. Een aantrekkelijk landschap draagt bij aan de mogelijkheden voor ruimtelijk-

economische ontwikkelingen. Daarom is het belangrijk om verder te gaan met het versterken van de landschappelijke kwaliteit. Hiertoe moet het beleidskader voor het landschap geactualiseerd en geconcretiseerd worden en moet worden gezien hoe landschapsfinanciering in de toekomst plaatsvindt.

Eén van de kerntaken van de provincie is het behoud van cultureel erfgoed en monumentenzorg. Voor archeologie en cultureel erfgoed moeten daarom vergelijkbare afwegingen als voor landschap worden gemaakt.

3.1 Rol provincie

In het Coalitieakkoord Flevoland 2011 - 2015 focust de provincie, meer dan voorheen, haar inzet op de kerntaken ruimte, economie, bereikbaarheid en cultuur waar dit de lokale belangen overstijgt. Voor een vitaal platteland betekent dit dat steeds de vraag voorligt welke rol vanuit de provincie gewenst is, met in het achterhoofd de ontwikkeling dat het beschikbare geld afneemt en andere middelen en instrumenten in beweging zijn. Uit de dialoog met de stakeholders blijkt duidelijk dat een provinciale rol ten aanzien van de agendavorming voor een Vitaal Platteland gewenst is. Onderdeel daarvan is duidelijkheid over de rolverdeling tussen provincie, gemeenten en andere partijen. De provincie speelt op het (inter)regionale niveau een sectoroverstijgende en verbindende rol en kan fungeren als gebiedsregisseur door het ontwikkelen van integrale ontwikkelingsvisies, het uitruilen van belangen en het bewaken en bevorderen van complementariteit tussen gemeenten en regio's. Ten aanzien van de ruimtelijke ordening heeft de provincie een heldere, kaderstellende rol, op hoofdlijnen, bij voorkeur flexibel zodat ingespeeld kan worden op kansen en lokale situaties. Met deze agenda Vitaal Platteland beoogt de provincie vraagstukken op de rol te zetten, partijen te mobiliseren en ruimte voor onderzoek en visievorming te bewerkstelligen.

Fondsen

De afgelopen periode zijn vele ontwikkelingen in het landelijk gebied mede in gang gezet met behulp van structuurfondsen, cofinanciering en andere stimuleringsbronnen. Ook in de komende periode zijn hiervoor mogelijkheden, maar wel met een beperktere reikwijdte. Voor de ruimtelijk-economische ontwikkelingen in het landelijk gebied worden de subsidies voor economische structuurversterking (Zuiderzeelijngelden), de subsidies uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en Plattelandontwikkelingsprogramma (POP 3) ingezet. De Agenda Vitaal Platteland geeft mede richting aan de keuzes die hierin de komende jaren gemaakt kunnen worden. In april 2012 heeft het Economisch Ontwikkelingspakket Noordelijk Flevoland een vervolg gekregen in de vorm van het uitvoeringsprogramma Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland 2012-2020. Het doel hiervan is om initiatieven te stimuleren die een relevante versterking van de economie in Noordelijk Flevoland teweeg kunnen brengen. Sinds begin 2013 wordt gewerkt aan de concrete voorbereiding van het POP 3. De nadruk ligt op een agrarisch programma en de doelstellingen zoals die door de EU in de KRW en de nitraatrichtlijn zijn vastgelegd. Daarnaast zijn budgetten beschikbaar voor onder meer demonstratieprojecten in de landbouw, samenwerking in de landbouw, structuurversterking, natuur en landschap en het versterken van sociale netwerken (Leader). Samenvattend is voor Flevoland 28,3 miljoen euro beschikbaar. Tenslotte komt via EFRO budget beschikbaar voor niet-agrarische innovatie. De focus ligt daarbij op industrie, in principe niet op het boerenerf.

3.2 Urgentie

Uit de inventarisatie komen 17 kwesties naar voren met een uiteenlopende urgentie, tijdshorizon, complexiteit en onderlinge samenhang. Op sommige plaatsen in het landelijk gebied van Flevoland is sprake van een stapeling van opgaven, op andere plekken is nog weinig aan de hand. Een aantal opgaven heeft een (deels) regionale component, zoals toerisme in de Oostrand en bij cultureel erfgoed, bodemdaling lokaal in Noordoostpolder en in de toekomst in Zuidelijk Flevoland en vrijkomende erven in eerste instantie in de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland.

Vanuit de gebiedsbijeenkomsten is aangegeven dat leefbaarheid, Erf Zoekt Kans, ontsluiting, bodemdaling, keten, Pionieren 2.0 en de veehouderij de meest urgente vraagstukken zijn.

De 17 agendapunten voor een Vitaal Platteland

Als urgent aangemerkte punten

Leefbaarheid	Hoe houden we de leefbaarheid (o.a. ruimtelijke kwaliteit, woonkwaliteit, voorzieningen, dynamiek) ook in de kleine kernen op peil?
Erf Zoekt Kans	Welke oplossingen en maatregelen zijn nodig met het oog op het groeiende aantal vrijkomende erven?
Ontsluiting	Wat is de provinciale inzet ten aanzien van de fysieke en digitale ontsluiting van het landelijk gebied?
Bodemdaling	Hoe komen we in de bodemdalingsgebieden tot vormen van landgebruik die aansluiten op de veranderende omstandigheden?
Keten	Hoe zorgen we ervoor dat de agrarische bedrijvigheid zich het beste kan ontwikkelen?
Pionieren 2.0	Welke economische kansen liggen er met betrekking tot de multifunctionaliteit van het landelijk gebied? Hoe kunnen we deze het beste benutten?
Veehouderij	Hoe scheppen we ruimte voor de veehouderij, rekening houdend met leefbaarheid, dierenwelzijn en natuur?

Overige agendapunten

Schaalvergroting	Wat is de beste manier van omgaan met de schaalvergroting in de landbouw?
Duurzame Energie	Hoe maken we maximaal gebruik van de economische kansen die de energietransitie biedt? Hoe komen we tot optimale ruimtelijke inpassing?
Erfgrootte	Wat is de optimale omvang van een erf en de agrarische activiteiten die erop plaatsvinden; hoe regelen we dat het beste?
Recreatie & Toerisme	Wat is de beste manier om vanuit de provincie de recreatieve kwaliteiten van Flevoland te versterken?
Natuur	Hoe zorgen we voor een optimale wisselwerking tussen natuur en de ruimtelijk-economische ontwikkeling van het platteland?
Landschap, cultuurhistorie, archeologie, erfgoed	Welke keuzes maken we ten aanzien van landschap, cultuurhistorie, archeologie en erfgoed? Hoe financieren we dit in de toekomst?
Duurzaamheid	Hoe behouden en ontwikkelen we de kwaliteiten van Flevoland, zoals vruchtbare bodem, schoon water, rust, openheid, archeologie en cultuurhistorie?
Bodem/water	Hoe kunnen we de ontwikkeling van de agrarische sector hand in hand laten gaan met behoud en verbetering van het bodem- en watersysteem?
Innovatie	Hoe kunnen agrarische onderwijstakken en onderzoek versterkt worden?
Agrarisch structuurversterking	Hoe kunnen we een impuls geven aan de versterking van de agrarische structuur?

3.3 Clustering

Bezien vanuit provincie, waterschap en gemeenten zijn eigenlijk alle kwesties van belang, inclusief de dwarsverbanden. Om tot een effectief vervolg te komen, ligt het voor de hand om zaken te clusteren, waarbij deze clusters niet onderling uitsluitend zijn. Op deze wijze komen we tot vijf clusters van agendapunten voor een vitaal platteland, die in de navolgende paragrafen behandeld worden.

1. Lopende actielijnen

Een aantal urgente zaken wordt voor de korte en middellange termijn al opgepakt. De PAS is richtinggevend voor de ontwikkeling van de veehouderij. De partiële herziening van het Omgevingsplan onderdeel water en het Actieplan Bodem en Water zetten de koers uit voor wateroverlast en bodemdaling. De bereikbaarheid wordt onder de loep genomen in de Actualisatie van het mobiliteitsbeleid en natuur in de Toekomstvisie Natuur en Landschap. Innovatie wordt aangevlogen via de Economische Agenda en het programma Floriade Werkt! en ook aan de energietransitie wordt gewerkt.

2. Structuur landelijk gebied

Om de integraliteit te bewaren en ook op langere termijn te kunnen sturen moet een aantal kwesties in samenhang beschouwd worden. Voor de lange termijn moeten er richtinggevende keuzes gemaakt worden ten aanzien van de landbouwstructuur, of beter gezegd de structuur van het landelijk gebied. Hieronder vallen de kwesties schaalvergroting (o.m. kavelstructuur), ketenverlenging (correcter: werklocaties), veehouderij, behoud en ontwikkeling van bodem- en waterkwaliteit, bodemdaling en duurzame energie.

Hierin heeft de overheid vanuit de ruimtelijke ordening het primaat. Ook het onderzoeken van opties voor een meer gebieds-specifiek omgevingsbeleid om in te spelen op de Couleur Locale, past hierbinnen. Dit kan aanleiding zijn voor een herziening van onderdelen van het Omgevingsplan, waarbij moet worden aangetekend dat een deel van het Flevolandse omgevingsbeleid momenteel reeds wordt geactualiseerd in de partiële herziening Water, Actualisatie van het mobiliteitsbeleid en de Toekomstvisie Natuur en Landschap.

3. Dialoog met stakeholders

Met betrekking tot Pionieren 2.0, Erf zoekt Kans en de leefbaarheid van het platteland is de rol van de provincie minder direct.

Het spoor Pionieren 2.0 geeft handen en voeten aan het faciliteren van initiatieven en ontwikkelingen die een bijdrage leveren aan zowel het versterken van het verdienvermogen als het borgen van de ruimtelijke (of gebieds)kwaliteit(en). Erf zoekt Kans beoogt de problematiek van vrijkomende erven te onderzoeken. Leefbaarheid hangt onder meer samen met een goede ruimtelijke kwaliteit, dynamiek en het voorzieningenniveau. De provincie heeft hierin geen directe rol. Wel is het vanuit de provincie de vraag in hoeverre ruimtelijk-economische ontwikkelingen de leefbaarheid op het platteland en in de kernen beïnvloeden.

Voor deze groep van onderwerpen ligt het voor de hand een dialoog te organiseren met een brede groep van stakeholders (via internet en fysieke discussiebijeenkomsten) teneinde zo veel mogelijk kansrijke opties te genereren. Een eerste keuze die moet worden gemaakt is welke overheid of coalitie hierin het voortouw neemt en waarom. De dialoog beperkt zich echter niet tot deze onderwerpen, alleen al vanwege de onderlinge samen-

hang tussen de opgaven. Bodemdaling, erf grootte en ketenverlenging (en in het verlengde daarvan de structuurdiscussie) zijn kwesties die in de dialoog betrokken moeten worden.

4. Ruimtelijk instrumentarium

Een vierde cluster van onderwerpen betreft het instrumentarium, zowel van de provincie als van de gemeenten en de samenhang hiertussen. Erf grootte, ketenverlenging, veehouderij, Pionieren 2.0 en Erf zoekt Kans zijn kwesties die vanuit de overheid gereguleerd (en wellicht ook gestimuleerd kunnen) worden met behulp van structuurvisies, bestemmingsplannen, beleidsregels en dergelijke instrumenten. Provincie en gemeenten moeten kennis en expertise delen bij het evalueren en zo nodig aanpassen van dit instrumentarium, zodanig dat ze maximaal bijdragen aan het bewaken en ontwikkelen van de vitaliteit van het platteland.

5. Keuzes provincie

Tenslotte zijn er onderwerpen die vanuit het gebied geagendeerd worden, maar waarover de provincie in eerste instantie zelf keuzes moet maken of zij hierop inzet wil plegen. De sector recreatie en toerisme biedt volop kansen. De vraag is wat in de toekomst de beste manier is om vanuit de provincie de recreatieve kwaliteiten van Flevoland te versterken. Met het oog op het versterken van de landschappelijke kwaliteit moet het beleidskader voor landschap worden geactualiseerd en geconcretiseerd en moet worden bezien hoe landschapsfinanciering in de toekomst plaatsvindt. Ook op het punt van archeologie, erfgoed en cultuurhistorie liggen dergelijke vragen voor. Een laatste onderwerp waar de provincie keuzes moet maken ten aanzien van haar inzet is de digitale ontsluiting van het landelijk gebied.

Dit is een uitgave van:
Afdeling Ruimte en Economie
Provincie Flevoland
Visarenddreef 1
Postbus 55
8200 AB Lelystad

Contact:
Telefoon 0320 - 265 265
E-mail: info@flevoland.nl
www.flevoland.nl

Fotografie:
Allan Schaap
Spilter®
Brigitte Hertz
Toerisme Flevoland
CAH Vilentum Hogeschool

Vastgesteld door Provinciale
Staten van Flevoland op
28 januari 2015